

RODNI BAROMETAR U SRBIJI:

RAZVOJ I SVAKODNEVNI ŽIVOT

Marina Blagojević Hjuson

26. mart 2013, od 12 do 14 sati

**PREZENTACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA I
STUDIJE**

**RODNI BAROMETAR U SRBIJI:
RAZVOJ I SVAKODNEVNI ŽIVOT**

Marine Blagojević Hjuson (Hjuson)

Medija centar, Terazije 3, Beograd, velika sala

Marina Blagojević Hjuson, autorka
Asja Vrbanova, direktorka Kancelarije
UN WOMEN u Srbiji

RODNI BAROMETAR

- ◉ Istraživanje Rodni barometar je prvi put u Srbiji sprovedeno 2006. godine, kao prvo istraživanje koje se bavilo kompleksnom analizom svakodnevice iz rodne perspektive.
- ◉ Ono se velikim delom naslonilo na moja ranija istraživanja svakodnevice, započeta još 1987. godine, a onda obnovljena 1997. godine (Roditeljstvo i fertilitet, Beograd, 1997).
- ◉ Rodni barometri u regionu - (u BiH 2003, u Crnoj Gori 2008. i u Srbiji 2006. godine).

OSNOVNA KARAKTERISTIKA RODNOG BAROMETRA

- Taj tip istraživanja, onako kako se sprovodi u regionu, pokušava da se bavi rodnom ravnopravnošću *odozdo*, iz perspektive svakodnevnog života, svakodnevnih praksi i diskursa koji konstituišu, proizvode, konstruišu rodnost na nivou svakodnevice.
- Smatramo da upravo ova perspektiva omogućuje da se izadje iz jedne vrste "ćorsokaka" u kojoj se nalaze mnoga tranzicijska društva, kada je reč o "implementaciji" rodni politika. Naime, postaje sve više jasno, da nije dovoljno da se promene zakoni, pa ni da se osnuju rodni mehanizmi, nije dovoljno ni da raste broj ženskih grupa i projekata, da bi se stvari promenile.

PROMENA PERSPEKTIVE

- Potrebno je da se promeni perspektiva.
- I da se uspostavi nova paradigma i da se ona raširi do nivoa dominantnog društvenog diskursa, dominantne društvene prakse i dominantnog samorazumevanja.

GLASOVI...

- Moja majka je ceo svoj život živela pod nekim strahom, da ne sme da kaže šta misli, da ne sme da uradi šta želi, da ne sme da ode gde želi. Morali smo da hodamo na trepavicama jer je moj otac bio strog, a posle očuh... Ja sam sebi kao mala rekla da ja takav život ne želim, da neću da se trzam, da se plašim nikoga. Ne dozvoljavam da moj muž tuče decu. Ne dozvoljavam da me niko ponižava. Ako mogu da radim koliko i on, i vredim koliko on (žena sa sela u Istočnoj Srbiji, 29 godina, udata, nezaposlena, majka troje dece).

MLADIĆI NA SELU

- ◉ Ima puno muškaraca [na selu, prim. MBH] koji su 68. godište i stariji, koji su neoženjeni. Imaju i problem s alkoholom. Beže od stvarnosti. Kako da se ožene, neće da se kupaju, da stave nove zube, da se menjaju, da peru zube i koješta nešto i naravno da će izumreti. Takvi ljudi trebaju da izumru ako neće da se menjaju (visokoobrazovani, nezaposleni mladić koji živi na selu u Centralnoj Srbiji, 27 godina).

OSLOBADJANJE OD RODNOSTI....

- Moj život je moj najuspešniji projekat. zadovoljan sam njime. Razvijam ga u onom pravcu u kome bih želeo, onim tempom kojim bih želeo. Izborio sam se za to da me apsolutno niko u tome ne sprečava, te da sve zavisi isključivo od mojih suverenih odluka i odnosa prema životnim činjenicama. Srećan sam (muškarac iz Beograda, 27 godina, zaposlen).

PARTNERSTVO?

Nisu partneri sad da više brinu jedno o drugom, pa su zato egalitarniji, nego svako misli više o sebi, pa su u tom smislu egalitarni. Pa, prihvata se tuđ egoizam jer se prihvata svoj egoizam, pa se onda po principu ravnopravnosti prihvata i tuđ egoizam, samo ja ne znam da li ta ravnopravnost onda ima smisla. Jer ravnopravnost sama po sebi nema smisla ukoliko nema razmene. Šta će mi samostalnost odnosno ravnopravnost ako ja u tome nemam razmenu. Razmena kad postoji, onda postoji briga za drugog. Lepo je rekao jedan čovek pravoslavac, „Čovekova ličnost ne postoji bez drugoga“, zato što je on ličnost tek u očima drugoga, ali ne u onom smislu „šta misli svet“, nego ličnost je ovde, između mene i tebe, a ne u meni. Tek tu postoji smisao moje ličnosti, to je taj interakcijski pristup, to oni zovu ljubav (psihološkinja, 58 godina, Beograd).

IZAZOV...

Istraživačka perspektiva je, po pravilu, perspektiva „odozgo“, ali feministička istorija istraživanja u sociologiji pruža mnogo inspirativnih primera i preporuka za to kako se perspektiva „odozgo“ prilagođava, modifikuje, preispituje, niveliše, redefiniše da bi se oslobodila hijerarhijskog pogleda, koji je, uvek i nužno, iskrivljen pogled.

U ovom istraživanju (RB 2012) glavni izazov i jeste bio uspostavljanje jedne nove objektivnosti, one koja nije ni jednostavno ni nedvosmisleno zalaganje za „ženska prava“ ni zalaganje za „ranjive“. Jer suština nije u reprodukciji bilo kakve ideologije, sa ma koje strane ona dolazila. Pravednost i racionalnost se ne moraju ideološki braniti. Naprotiv, ideološko pakovanje ideala pravednosti i racionalna i humanistička odbrana ovog ideala su dve različite stvari.

Srbija, ali i svet, već žive vreme „s one strane“ praznih ideoloških floskula. U tom smislu ovo je jedno izazovno vreme u kome je nužno odbaciti i stare pojmove i stare načine mišljenja, ali ne u ime stvaranja i produkcije starih sistema hijerarhija, već upravo zato da bi se oni efikasnije prevazišli.

VIZIJA

- ◉ Ovo istraživanje pokušava da utre put jednoj novoj vrsti razumevanja i konsenzusa, koja bi se mogla označiti kao
- ◉ **postmaterijalistička**
- ◉ **postkonfliktna**
- ◉ **postindustrijalistička**
- ◉ **postneoliberalna**
- ◉ **vizija harmoniziranja odnosa između muškaraca i žena, ili rodne (i svake druge) inkluzije.**

URODNJAVANJE I RAZRODNJAVANJE

- ◉ Polazna tačka za ovakvu viziju je stanovište da **su muškarci i žene podjednako urođnjeni**, odnosno da je njihovo **razrođnavanje**, ili oslobađanje od roda, rodne determinisanosti, uslov njihove individualne celovitosti i uspostavljanja skladnih odnosa i sa (drugim) muškarcima i sa (drugim) ženama, odnosno s ljudima uopšte, pa i s prirodom u njima samima i oko njih.
- ◉ **Rodnost istovremeno treba i priznati, uvažiti, ali i dekonstruisati i nadići.**
- ◉ U Srbiji je još uvek veoma važno dokazivati da je rodnost bitna, ali je, isto tako, važno i razumeti da je rodnost, kao i drugi društveni identiteti i konstrukti, i sama pre svega ograničenje koje sputava ispoljavanje individualnih različitosti i mogućnosti.

STRUKTURA KNJIGE

- ◉ **I DEO**

**RAZVOJ, SVAKODNEVICA I ROD:
TEORIJSKI I METODOLOŠKI IZAZOVI**

- ◉ **II DEO**

ANKETA RODNI BAROMETAR:

- ◉ **STANJE I TRENDOVI**

- ◉ **III DEO**

**DE/KONSTRUKCIJA RODNOSTI U DISKURSIMA
SVAKODNEVICE**

- ◉ **IV DEO**

**MIKROUNIVERZUM STARANJA: RODNA
PERSPEKTIVA**

- ◉ **V DEO**

LEKCIJE I IZAZOVI

- ◉ **SAŽETAK**

METODOLOŠKI PRISTUP

○ Istraživanje je koristilo kvantitativnu i kvalitativnu metodologiju kao komplementarne:

1. anketno istraživanje je pokrivalo različite aspekte svakidašnjeg života;
2. kvalitativni metodi su uključivali: fokus grupe (22), intervju (32), posmatranje sa učestvovanjem, lične arhive).

Anketa je obuhvatila reprezentativni uzorak za populaciju 20-50 godina, čime je omogućena uporedivost s podacima iz ankete 2006.

PRESEK STANJA I TRANSFORMACIJA

- ◉ I dok je anketno istraživanje pre svega dalo „**presek stanja**“, kvalitativni deo istraživanja je bio usmeren više na traženje „tačaka“ s kojih je moguće **ubrzati transformaciju** svakodnevice i društva u celini, u pravcu postizanja veće ravnopravnosti i većeg stepena rodne inkluzije, privatno i javno.

TEORIJSKI OKVIR: MREŽA POJMOVA

- ◉ **DRUŠTVENI RAZVOJ**
- ◉ **RODNI REŽIM**
- ◉ **SVAKODNEVICA**
- ◉ **POLUPERIFERIJA**
- ◉ **SAMO/ŽRTVUJUĆI
MIKROMATRIJARHAT**
- ◉ **„TRANZICIJA“**
- ◉ **RAZ-RAZVOJ**
- ◉ **STARANJE**

OSNOVNA HIPOTEZA

- ◉ Dominantan oblik rodnog režima u Srbiji strukturira se pod uticajem **nasleđa** s jedne strane (socijalističko nasleđe egalitarizma i nasleđe tradicionalnih patrijarhalnih vrednosti), i „**tranzicijskih promena**“, koje imaju i negativne aspekte (raz-razvoj) i potencijalno pozitivne aspekte (**transnacionalizacija**, rodne politike, jačanje NVO-a, naročito ženskih, nove tehnologije, pojačana mobilnost...) s druge strane. Dominantan pravac razvoja rodnog režima povlači jačanje privatnosti uz porast egalitarnosti i individualizma.

OPŠTIJI NALAZI ANKETE

- ◉ Rodni režim u Srbiji se transformiše u dva pravca:
- ◉ 1. u pravcu **jačanja porodice**, uz zadržavanje određene rodne asimetrije, i
- ◉ 2. u pravcu **jačanja individualizacije**, uz izraženu simetričnost i egalitarnost u porodičnim i partnerskim odnosima.
- ◉ Ipak, u oba pravca zadržava se snažna orijentacija ka porodici uz smanjivanje rodnih nejednakosti.
- ◉ I među ženama i među muškarcima **porodica ima centralnu vrednost**, i ona je važnija od posla.
- ◉ Posao se vidi pre svega instrumentalno, dok je ideja o samoaktuelizaciji kroz posao i karijeru u velikoj meri osujećena visokom nezaposlenošću i niskim nivoom korišćenja ljudskih potencijala.

RODNE ULOGE

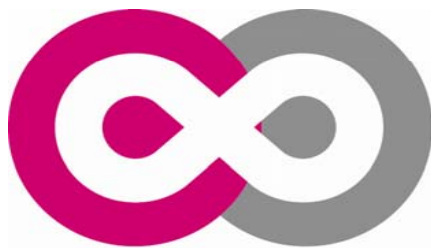
- ◉ Rodne uloge se redefinišu u skladu s ogućnostima koje uslovljava društveni kontekst ("tranzicija").
- ◉ **Asimetričnost rodnih uloga** ostvaruje se kroz različito ulaganje vremena žena i muškaraca u plaćene i neplaćene aktivnosti.
- ◉ Žene više obavljaju aktivnosti vezane za neplaćeni rad, a muškarci za plaćeni ali, zbirno posmatrano, one i provode **više od jednog sata dnevno** u odnosu na muškarce obavljajući plaćene i neplaćene poslove.

AMBIVALENCIJA

- ◉ Žene i muškarci funkcionišu u dva različita modela istovremeno:
- ◉ **solidarističkom** porodičnom modelu i
- ◉ **tržišnom kompetitivnom** modelu.
- ◉ To pojačava ambivalentnost u stavovima o rodnoj jednakosti

ASIMETRIJA

- Najveće razlike u stavovima muškaraca i žena su one koje se odnose na vrednovanje položaja jednih i drugih. Oni pokazuju **asimetričnu sliku**, u kojoj muškarci vide sebe kao veće „žrtve“ i u nepovoljnijem položaju, dok žene vide sebe u tom položaju.

rodni
barometar

PORAST EGALITARNOSTI

- žene i muškarci „**zajedno**“ obavljaju sve veći broj aktivnosti vezanih za kuću i decu.
- uspostavljanje egalitarnog modela sledi prethodno urušavanje muškog, patrijarhalnog autoriteta u gotovo svim oblastima porodičnog života i jačanje ženskog autoriteta, odnosno omoćavanje žena po modelu **samo/žrtvujućeg mikromatrijarhata**

SAMO/ŽRTVUJUĆI MIKROMATRIJARHAT

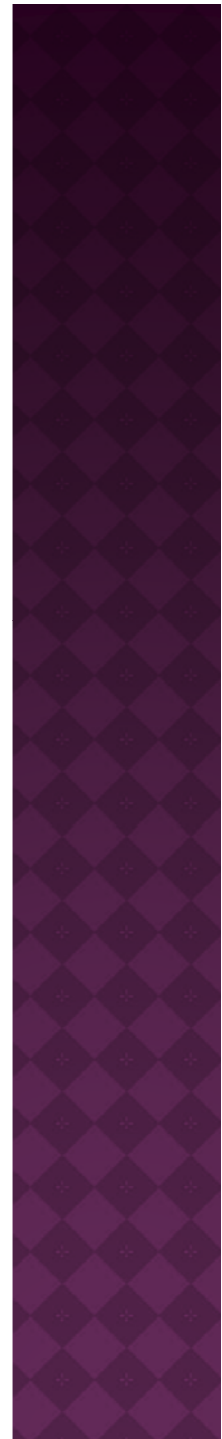
- ◉ **„Samo/žrtvujući mikromatrijarhat“ je prelazni oblik** u jačanju opšteg egalitarnog trenda, koji je uslovljen procesima raz-razvoja i koji je doprineo jačanju položaja žena u privatnoj sferi.
- ◉ Nove generacije žena i muškaraca uspostavljaju egalitarniji model, više zasnovan na „zajedništvu“ i odgovornosti obe strane. Žene i muškarci imaju veoma slične stavove o različitim oblastima života, ali najveće razlike su upravo razlike u stavovima koji se odnose na rodnost.

PONAŠANJE, PRAKSE...

Najveće de facto rodne nejednakosti u ponašanju vezane su za **privatnu sferu** i eksploataciju ženskih resursa u privatnoj sferi (žrtveni mikromatrijarhat).

rodni
barometar

KRIZA MASKULINITETA

- ◉ Muškarci su u priličnoj meri **traumatizovani** dodeljenom ulogom „hranilaca porodice“ u valu retradicionalizacije i repatrijarhalizacije.
- ◉ Oni se nalaze u paradoksalnoj situaciji da podjednako kao i žene vrednuju porodicu, ali da istovremeno još nemaju dovoljno izraženu ulogu u porodičnom životu, kao i da imaju veoma ograničene mogućnosti u javnoj sferi da ostvare svoju ulogu „hranilaca“.
- ◉ Frustracija se ogleda u stavovima o tome da je „muškarcima teže“ i u opštoj „**krizi maskuliniteta**“.
- ◉ U velikoj meri ispražnjena i uzdrmana rodna uloga muškaraca, uz realno jačanje egalitarnosti u privatnoj i javnoj sferi, uz sve oscilacije, doprinosi **jačanju patrijarhalnih ideologija kao reakciji na to stanje**. Ipak, promene na nivou ponašanja odvijaju se u pravcu uspostavljanja egalitarnosti, čak i kada stavovi reflektuju patrijarhalnu ideologiju.
- ◉ Muškarci, koji se opiru promenama rodni odnosa, ujedno i iskazuju **konzervativnije** stavove u odnosu na žene.

RODNOT I OBRAZOVANJE

- ◉ U mnogim dimenzijama društvene egzistencije i stavova rodnost nije naročito bitna i predstavlja sekundarnu odrednicu, naročito u odnosu na **obrazovanje** ili ruralno-urbanu poddelu.
- ◉ Rodnost je najbitnija odrednica onih ponašanja koja su vezana za biološku reprodukciju, dnevnu i generacijsku (ekonomija staranja).

EKONOMSKA ZAVISNOST ŽENA

- Postoje još uvek značajne razlike u mogućnostima dostizanja **ekonomske samostalnosti** između žena i muškaraca.
- Takođe, posmatrano u vezi s porodičnim statusom, kao i sa brojem dece, ovi podaci pokazuju da rodnost funkcioniše u ekonomskoj sferi u očekivanom pravcu, to jest u pravcu isključivanja žena i stvaranja njihove ekonomske zavisnosti.

OBRAZOVANJE ŽENA

- ◉ **Obrazovanje** doprinosi podizanju kvaliteta života žena u različitim dimenzijama:
- ◉ obrazovanije žene su zadovoljnije poslom,
- ◉ Zadovoljnije svojim životom,
- ◉ zadovoljnije partnerskim odnosom itd.
- ◉ Obrazovanje i dalje predstavlja najbitniju individualnu strategiju za poboljšanje vlastitog položaja.

POLITIKA

- Posebno je zanimljivo da postoji velika razlika u stavovima muškaraca i žena o učešću žena u **politici**. Žene mnogo češće veruju da bi politika bila bolja kada bi žene odlučivale nego što to veruju muškarci (57% ž naspram 25% m).
- Dakle, žene pokazuju, sudeći prema ovom, ali i mnogim drugim odgovorima, snažnu tendenciju „osvajanja prostora” izvan kuće i domaćinstva, iako „jednom nogom” zadržavaju svoje pozicije i u tom domenu.

NOVA NORMALNOST

- ◉ Solidaristička osnova porodičnog života isuviše je jaka, i dodatno ojačana u „tranziciji“, da bi bila uzdrmana rodnom asimetrijom u stavovima o tome šta su uloge muškaraca i žena, utoliko pre što dolazi do promena u ponašanju u pravcu egalitarnosti.
- ◉ **Asimetrija stavova** je velikim delom refleks patrijarhalne ideologije, koja predstavlja **reakciju na realno jačanje položaja žena**. Može se reći da izranja neka nova vrsta konsenzusa, na nivou praktičnog rešavanja problema u tegobnoj svakidašnjici, što vodi i utvrđivanju novih obrazaca „normalnosti“.

ZNAČAJ PORODICE

- Na pitanje „Koliko Vam je porodica važna u odnosu na posao?“ samo 4% muškaraca i 2% žena je odgovorilo da im je posao važniji.
- Da su podjednako važni smatra 32% muškaraca i 34% žena.

OSTAVLJANJE POSLA

- ◉ I muškarci i žene, u gotovo identičnom procentu, ostavili bi posao kada bi imali dovoljno novca (43% ž i 42% m).

GUBITNIŠTVO U TRANZICIJI

- ◉ Samo oko 27% muškaraca i 26% žena sebe doživljavaju kao „dobitnike u tranziciji”.
- ◉ Skoro polovina i žena i muškaraca ne može da proceni da li su gubitnici ili dobitnici u tranziciji.
- ◉ Skoro svaka druga žena bez obrazovanja sebe smatra gubitnicom.

DE/KONSTRUKCIJA RODNOSTI U DISKURSIMA SVAKODNEVICE

- ◉ zasnovan na kvalitativnoj metodologiji (fokus grupe, intervjui).
- ◉ fokusiran na **transformaciju** rodnih odnosa.
- ◉ Pošlo se od pretpostavke da se rodnost u svakodnevnom životu konstituše ne samo praksama, koje su u velikoj meri strukturno uslovljene, već i diskursima, koji predstavljaj relativno **stabilne obrasce** stavova, stereotipa i generalizacija i koji su međusobno povezani i u velikoj meri ideologizovani.
- ◉ Diskursi koji konstitušu rodnost su izrazito **kulturno i kontekstualno osetljivi** jer se vezuju za lokalne naracije o naciji, istoriji, porodici. Oni nisu nužno „racionalni“ niti koherentni i neprotivrečni, ali korespondiraju sa strukturnim karakteristikama okruženja. Individue **interiorizuju** ove diskurse i u velikoj meri im se povinuju, ali ih isto tako i reinterpreтираju, preispituju, destabilizuju i menjaju.

RASTAKANJE RODNOG REŽIMA

Polazno teorijsko stanovište je bilo da je **dihotomni, heteronormativni model rodnih odnosa, identiteta i uloga uobličen u specifičnom modelu rodnog režima u društvu poluperiferije, koje je okarakterisano raz-razvojem, u fazi postepenog rastakanja.**

To se uočava kroz ambivalenciju, ambigvitet, nesigurnost, nestabilnost i raznovrsnost diskursa o razlikama između rodova.

U meri u kojoj se **diskurzivno**, ali i (materijalno) **realno** prevazilaze obrasci društvenog života kojima se obnavlja rodna dihotomija, problematizuju se i prevazilaze rodni identiteti.

METADISKURS RODNOSTI

- Kako je uzorak obuhvatio veliki broj veoma različitih ispitanika/ca, rodnost je izranjala kao neka vrsta metafenomena, **metadiskursa**, nečega što kao diskurs natkriljuje individualne priče i uspostavlja se kao medij u koji se učitavaju individualne racionalizacije, razumevanja društvene realnosti i samorazumevanje.
- Taj diskurs je oblik „kolektivne svesti“ koja postoji nezavisno od individualnih životnih situacija, a on i sam u izvesnoj meri proizvodi te i takve životne situacije, pre svega putem **normi i „očekivanja“** koja mikro, mezo i makro društvena sredina ima od pojedinca i pojedinke.

NORMALIZACIJA DVOSTRUKE ZAPOSLENOSTI

- ◉ **Normalizacija** ovog obrasca postignuta je višegeneracijskim radnim angažovanjem žena. Zaposlenost je **ideal, norma, ali i potreba samih žena** i njihove okoline.

FIKTIVNOST MODELA HRANIOCA

- Skučene mogućnosti dobijanja posla, u kombinaciji sa solidarističkom prirodom porodice i opštim pritiskom preživljavanja, veoma često utiču na **dekonstrukciju modela muškog „hranioca“ porodice**. Ovaj model je više fiktivan nego realan, jer je ženski ekonomski doprinos veoma veliki (plaćeni i neplaćeni rad).
- Sa raz-razvojem i repatrijarhalizacijom je **pojačan pritisak na muškarce** da budu „hranioci“ (breadwinners), a na žene da budu „one koje se staraju“ (caregivers). Paradoks je u tome što je kod žena, pod pritiskom okolnosti raz-razvoja, došlo do određenog usklađivanja ideološkog i realnog, diskurzivnog i opipljivog, dok je kod muškaraca raskorak između tih sfera postao dramatičan i proizveo **„krizu maskuliniteta“**.

RODNI IDENTITETI

- ◉ Kada je reč o **rodnim identitetima**, opšti nalaz diskurzivne analize je da su oni u najvećoj meri u procesu duboke transformacije, koja ide u pravcu njihove relativizacije. **Relativizacija identiteta** se odvija na više nivoa:
- ◉ relativiziran je eksplicitno identitet kao takav (ako je ikada i bio uspostavljen kao jasan doživljaj sebstva), relativizirane su različite grupne pripadnosti, uključujući i rodnu i postoji, kod velikog broja ispitanika, jedna vrsta „diskurzivne praznine“ kada je reč o identitetu, koja se popunjava pričom o životnom toku i događajnosti.

DISKURS KONFLIKTNOSTI

- ◉ **Diskurs konfliktnosti**, uključujući i konfliktnost među samim ženama, prožima veliki deo diskursa o rodnosti. Diskurs konfliktnosti se često preslikava s makro nivoa na mikro nivo, kao što su već pokazale mnogobrojne analize povezanosti naracija o rodu s naracijama o naciji.
- ◉ **Postoji odsustvo diskursa o saradnji, solidarnosti, kooperaciji, povezanosti, razmeni**. Individualnim naracijama o rodnosti nedostaje metadiskurs kooperativnosti u koji bi mogle da se smeste.

MIKROUNIVERZUM STARANJA: RODNA PERSPEKTIVA

- ◉ Uvod: multidimenzionalnost staranja
- ◉ Staranje kao ženska praksa
- ◉ Kriza staranja
- ◉ Individualne strategije i staranje
- ◉ Etika staranja

CENTRALNOST STARANJA

- Apsolutna **centralnost** brige i staranja u svakodnevnom životu muškaraca i žena.
- Ovim smo želeli da na neki način promenimo perspektivu i da pokažemo da se, u suštini, ljudski život **primarno odvija u sferi staranja** i da je primarno obeležen staranjem, odnosno da je **ekonomija svakodnevnog života zapravo ekonomija staranja.**

NEVIDLJIVOST STARANJA

- ◉ Diskurzivno je pojam „staranja“ u našem jezičkom/kulturnom krugu još uvek vrlo malo u upotrebi. To je svakako povezano sa izraženom **nevidljivošću praksi staranja**.
- ◉ Na nivou jezika, u skladu sa ovom nevidljivošću, uočava se **odsustvo jednog opšteprihvaćenog termina** koji bi obuhvatio mnoštvo različitih praksi staranja.
- ◉ Takođe, na nivou jezika i diskursa postoji i delimično **preklapanje pojmova „staranja“, „brige“ i nege**.
- ◉ Ovakva situacija je po sebi indikativna za veoma **nisku senzibilisanost** opšte populacije za probleme staranja.

STARANJE

- Staranje se odnosi i na aktivnosti (rad i ne-rad, kao što su komunikacija i igra) ali i na misli; ono obuhvata i aktuelno ponašanje i anticipiranje potreba drugog, i odgovornost i obavezu, kao i unutrašnju potrebu, koja proističe iz ljubavi, ali i iz osećanja dužnosti, koje je društveno propisano i očekivano, i najčešće duboko interiorizovano. Staranje može biti institucionalno i antinstitucionalno, formalno i neformalno.

KRIZA STARANJA

- ◉ Usled procesa raz-razvoja, koji je udružen sa populacionom krizom, Srbija je suočena s **krizom staranja**, koja podrazumeva hroničan nedostatak materijalnih i ljudskih resursa za adekvatno staranje o onima kojima je staranje potrebno.
- ◉ Kao ublažavajući faktor ovakve situacije javljaju se, paradoksalno, visoka nezaposlenost žena, pa i muškaraca, što oslobađa njihove resurse za staranje o zavisnim članovima (naročito starim) i visok familijarizam, odnosno visoko vrednovanje porodice.
- ◉ Kriza staranja, kada je reč o starijim generacijama, izrazito je potencirana procesom **emigracije** mlađih generacija.
- ◉ Najdrastičniji **institucionalni aspekt krize** staranja predstavlja korupcija u zdravstvu, koja ne samo da potencira i reprodukuje društvene nejednakosti već i kreira intenzivan osećaj bespomoćnosti i gubljenja poverenja.

IZAZOVI ZA RODNE POLITIKE

- ◉ U situaciji u kojoj je veliki deo stanovništva „**višak ljudi**“ jer se „ne uklapa“ u nametnute obrasce neoliberalne globalizacije, sve javne politike, pa i rodne politike, treba sagledavati u **kontekstu celine društva**, uz zalaganje za rešenja koja doprinose maksimalnoj dobrobiti celokupnog stanovništva, a ne pojedinačnih grupa.
- ◉ Važno je jačati linije **solidarnosti i saradnje** umesto takmičarskog odnosa oko ograničenih resursa.
- ◉ I diskurzivno i realno, potrebno je ukazivati na obrasce **razmene, povezanosti, solidarnosti, pomoći**, koji postoje u društvu i omogućuju njegov opstanak.
- ◉ **Promena paradigme** u tom smislu predstavlja neophodan uslov za pronalaženje razvojnih alternativa koje će proširivati emancipatorske potencijale za veliku većinu ljudi.
- ◉ Razvoj je potrebno sagledati u kontekstu **kvaliteta života**, kao cilj koji vodi povećanju kvaliteta života, a ne kao sredstvo za „ekonomski rast“ koji će sam sebi biti cilj.

ROD I RAZVOJ

- **Politike rodne ravnopravnosti** je potrebno interpretirati i sprovoditi **kao razvojne politike** koje su i diskurzivno i realno **neodvojive od razvoja i opšteg blagostanja**. U tom cilju je potrebno da se i ove politike oslobađaju naslaga razvojnih modela i prototipa nastalih na razvijenom „Severu“ i da se prilagođavaju kontekstu društva koje prolazi kroz **raz-razvoj** i upravo zbog toga ima **otvorene** različite razvojne mogućnosti.

PROMENA DISKURSA

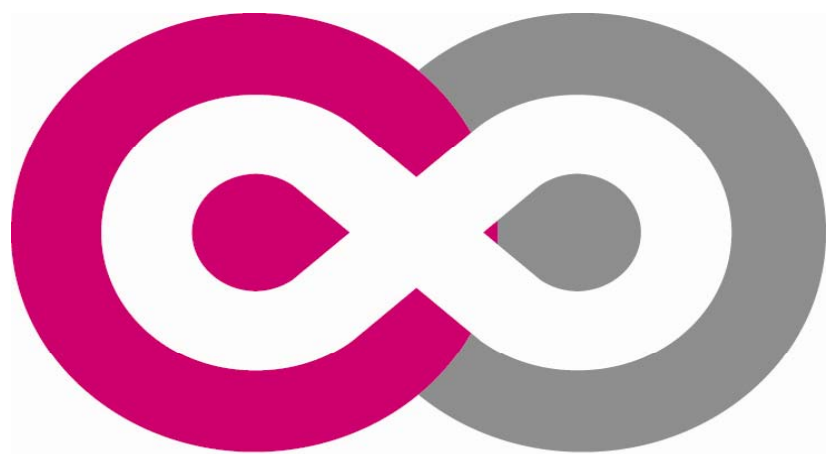
- ◉ Rodne politike treba da se usmere na **promenu diskursa o rodnosti**, uključujući i diskurse o rodnoj jednakosti, staranju, nasilju nad ženama, homoseksualnosti.
- ◉ Međutim, promena diskursa nije svodiva na jednostavne javne kampanje, već ona podrazumeva **razumevanje diskurzivnih obrazaca** koji već postoje u određenom kontekstu.
- ◉ U Srbiji je metadiskurs o rodnosti fokusiran na konflikt i nerazumevanje, a ne na povezanost i solidarnost među rodovima.
- ◉ Ove obrasce je neophodno promeniti, kao i obrasce negativnog formatiranja „emancipacije žena“ i „feminizma“.

Hvala !

Kontakt:

rodnibarometar@gmail.com

marinablago@gmail.com

**rodni
barometar**

